

Joanna Słota

Spółka akcyjna jako organizacyjnoprawna forma działania Państwowej Agencji Węgla Kamiennego

---

Prawne Problemy Górnictwa 15, 86-106

1992

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Joanna Słota

Spółka akcyjna jako organizacyjnoprawna forma działania Państwowej Agencji Węgla Kamiennego

1.

Od 1945 r. formy grupowania jednostek gospodarczych działających w przemyśle węglowym podlegały wielokrotnym zmianom. W strukturach tych funkcjonowały dwie zasadnicze grupy podmiotów:

- przedsiębiorstwa (górnictwe) prowadzące działalność gospodarczą,
- jednostki nadrzędne - zarządzające i kierujące pracą przedsiębiorstw poprzez wydawanie poleceń w zakresie produkcji, administracji i zbytu¹.

W przemyśle węglowym PRL działały jednostki sektora uspołecznionego. Ówczesny reżim prawny przyznawał tym jednostkom, tj. przedsiębiorstwom państwowym, wąski zakres samodzielności. Były one bowiem ściśle podporządkowane organom państwowej administracji gospodarczej, które - wykorzystując instrumenty charakterystyczne dla gospodarki centralistycznej - kształtowały struktury organizacyjne w poszczególnych dziedzinach gospodarki narodowej.

---

¹J. G r a b o w s k i: Struktury organizacyjne przemysłu węglowego w świetle założeń reformy gospodarczej. W: "Problemy Prawne Górnictwa", T. 13, Red. A. L i p i n s k i. Katowice 1991, s.34.

Sytuacja prawna przedsiębiorstw państwowych uległa zmianie po wejściu w życie ustawy z 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych². Zgodnie z art. 1 tej ustawy przedsiębiorstwo państwowe jest samodzielnym, samorządnym i samofinansującym się podmiotem gospodarczym mającym osobowość prawną. Artykuł 2 ust. 1 stanowi z kolei, że organy przedsiębiorstwa samodzielnie podejmują decyzje oraz organizują działalność we wszystkich sprawach przedsiębiorstwa zgodnie z przepisami prawa i w celu wykonania zadań przedsiębiorstwa. Organy państwowe mogą zatem podejmować decyzje ingerujące w działalność przedsiębiorstwa państwowego tylko w wypadkach przewidzianych przepisami ustawowymi.

Ustawa z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej³ zliberalizowała w sposób zasadniczy warunki podejmowania działalności gospodarczej przez jednostki niepaństwowe. W świetle przepisów tej ustawy każde osoba fizyczna, prawna lub jednostka nie mająca osobowości prawnej może stać się przedsiębiorstwem (górnictwa). Jedynym wymogiem formalnym jest uzyskanie stosownej koncesji⁴. Szczegółowe zasady koncesjonowania wydobywania kopalin zawiera Dział 1a znowelizowanego prawa górnictwa⁵.

W ramach tworzonego obecnie modelu gospodarki rynkowej zmianie uległy struktury organizacyjne funkcjonujące w przemyśle węglowym. Niezależnie od samodzielnych przedsiębiorstw górniczych istnieją dwie podmioty, które odgrywają rolę sui generis jednostek nadrzędnych w stosunku do tych przedsiębiorstw. Są to:

---

²Dz.U. 1981, nr 18, poz. 80.

³Dz.U. nr 41, poz. 324 z późn.zm.

⁴Por. A. Lisowski: Kilka uwag o koncesjonowaniu działalności gospodarczej w zakresie górnictwa, PUG 1989, nr 7, s. 207 i nast.

⁵Por. art. 12a i nast. ustawy z 9 marca 1991 r. o zmianie Prawa górnictwa - Dz.U. nr 31, poz. 128.

- Państwowa Agencja Węgla Kamiennego - Spółka Akcyjna⁶,
- Górnośląska Izba Górnicza⁷.

Agencja podmiot prawa handlowego, powstała i działa na podstawie przepisów kodeksu handlowego⁸. Jej założycielem jest Skarb Państwa, w którego imieniu występuje Minister Przemysłu. Kapitał akcyjny Agencji powstał z wkładów pieniężnych i niepieniężnych pochodzących z majątku byłej Wspólnoty Węgla Kamiennego, którą zlikwidowano ustawą z 24 lutego 1990 r.⁹

Podstawowym aktem określającym organizacyjnoprawne aspekty funkcjonowania Agencji jest Statut, ustanowiony 12 lipca 1990 r. przez założyciela spółki Ministra Przemysłu w formie aktu notarialnego.

Izba powstała 25 marca 1991 r. Działa ona na podstawie przepisów ustawy z 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych¹⁰. Zgodnie z art. 2 tej ustawy izba gospodarcza jest ciałem samorządu gospodarczego reprezentującym interesy swoich członków w zakresie ich działalności gospodarczej. Może ona zostać utworzona, jeżeli taką inicjatywę podejmuje co najmniej 50 podmiotów gospodarczych (art. 7 ust. 1 cyt. ustawy). Aktem nadającym izbie gospodarczej kształt organizacyjnoprawny jest statut uchwalony przez jej założycieli (art. 7 ust. 2 cyt. ustawy).

Wedle art. 7 ust. 3 powinien on określać podstawowe dane dotyczące działalności izby, w szczególności zaś:

- jej nazwę, siedzibę oraz zakres terytorialny działania.

---

⁶Zwana dalej Agencją.

⁷Zwana dalej Izba.

⁸Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502 z późn.zm.

⁹Ustawa z 24 lutego 1990 r. o likwidacji Wspólnoty Węgla Kamiennego i Wspólnoty Energetyki i Węgla Brunatnego oraz o zmianie niektórych ustaw - Dz.U. nr 14, poz. 89.

¹⁰Dz.U. nr 35, poz. 195.

- podstawowe zadania Izby oraz sposobów i formy ich realizacji,
- kwestie związane z członkostwem i przynależnością do Izby,
- jej struktury wewnętrznoorganizacyjne.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie i porównanie przedmiotu działania Agencji i Izby, a także próba odpowiedzi na pytanie o przydatność konstrukcji prawnej spółki akcyjnej do realizacji zadań statutowych Agencji.

2.

Paragraf 7 Statutu Agencji określa przedmiot jej działania¹¹. Wyępują tam zadania i funkcje o bardzo zróżnicowanym charakterze pra-

¹¹Por. akt notarialny z 12 lipca 1990 r. - Statut Spółki Akcyjnej Państwowa Agencja Węgla Kamiennego z późn., za. (nie publikowany):

§ 7 ust. 1. Przedmiotem działania Spółki jest: 1) opracowywanie bilansów węgla kamiennego; 2) analizowanie kształtowania się podaży i popytu węgla kamiennego na rynku krajowym i zagranicznym; 3) prowadzenie na zlecenie interwencyjnych zakupów, składowania i sprzedaży węgla kamiennego, jego eksportu i importu oraz związanej z tym działalności giełdowej i maklerskiej; 4) organizowanie i prowadzenie zaopatrzenia materiałowo-technicznego, w tym z importu; 5) prowadzenie nadzoru inwestorskiego nad realizacją inwestycji w przemyśle węgla kamiennego; 6) organizowanie badań geologicznych dla rozpoznania złóż węgla kamiennego i programowanie inwestycji, zwłaszcza w zakresie prawidłowego zagospodarowania złóż węgla kamiennego; 7) sporządzanie analiz zdolności produkcyjnych podmiotów gospodarczych działających w przemyśle węgla kamiennego oraz warunków wpływających na rozwój tych podmiotów; 8) opracowywanie propozycji i wdrażanie przedsięwzięć ekonomiczno-finansowych, organizacyjno-prawnych i technicznych na celu zwiększenia efektywności przemysłu węgla kamiennego, a zwłaszcza w zakresie uzorawiania gospodarki przedsiębiorstw nierentownych, nowych systemowych rozwiązań, ekonomiczno-finansowych (w tym w szczególności systemów płacowych, dotacji i renty różniczkowej) oraz ustalanie optymalnych wielkości granicznych kosztów wydobycia węgla kamiennego; 9) opracowywanie i przedstawianie propozycji w zakresie restrukturyzacji przemysłu węgla kamiennego, w tym opracowywanie systemów ekonomiczno-finansowych; 10) opracowywanie i przedstawianie propozycji w zakresie pozyskiwania środków finansowych dla rozwoju przemysłu węglowego, w tym kapitału zagranicznego dla polskich podmiotów gospodarczych oraz realizacji tych przedsięwzięć; 11) koordynacja działań w zakresie eksploatacji węgla kamiennego w rejonach granicy Rzeczypospolitej Polskiej oraz bodeprowanie działań w celu koordynacji eksploatacji złóż węgla kamiennego w rejonach granic obszarów górniczych sąsiadujących kopalni i pod aglomeracją miejską ze względu na ochronę obiektów górniczych oraz ochronę przed śluzami; 12) współudział

wnya. Dlatego też trudno usystematyzować je według zasad podziału logicznego. Wydaje się jednak, iż na potrzeby niniejszego opracowania można wyodrębnić cztery zasadnicze grupy zadań:

- 1) zadania stanowiące de lege lata uprawnienia wchodzące w zakres kompetencji organów państwowej administracji gospodarczej,
- 2) zadania gospodarcze,
- 3) zadania ekonometryczno-statystyczne,
- 4) zadania organizacyjno-koordynacyjne.

W przyjętym podziale zadań statutowych Agencji do pierwszej grupy należy zaliczyć:

- uprawnienia, które z mocy przepisów ustawy wykonuje Minister Przemysłu¹²,

w negocjowaniu z producentami węgla minimalnych cen rynkowych; 13) prowadzenie działalności usługowej m.in. w zakresie konsultacji, doradztwa, ekspertyz w obszarze objętym zakresem działania; 14) zarząd i dzierżawa nieruchomości oraz wynajem lokali.

Spółka wykonuje również inne zadania i funkcje w dziedzinie przemysłu węgla kamiennego w zakresie powierzonym jej przez Ministra Przemysłu, a w szczególności: 1) opracowuje prognozy zapotrzebowania na węgiel; 2) programuje i organizuje przedsięwzięcia inwestycyjne w zakresie budowy i rozbudowy zakładów górniczych oraz zakładów towarzyszących i związanej z tym infrastruktury; 3) podejmuje działania w celu zapewnienia rozwoju i efektywnego wykorzystania zdolności produkcyjnych w przemyśle węglowym; 4) opracowuje i przedstawia propozycje dotyczące kształtowania ekonomicznych warunków funkcjonowania górnictwa węglowego oraz racjonalnego wydobycia węgla; 5) programuje i organizuje wdrażanie postępu naukowo-technicznego w dziedzinie eksploatacji złóż węgla oraz poprawy jakości węgla i bezpieczeństwa pracy; 6) sprawuje nadzór nad organizacją i prowadzeniem ratownictwa górniczego; 7) podejmuje działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego zmierzające do minimalizowania i usuwania zagrożeń ekologicznych powstających w wyniku działalności górniczej na środowisko naturalne; 8) prowadzi rozliczenia finansowe z budżetem Państwa z tytułu dotacji budżetowych dla przemysłu węglowego; 9) podejmuje działania na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa w przemyśle węglowym; 10) organizuje szkolenie zawodowe na potrzeby przemysłu węglowego; 11) wykonuje funkcje zastrzeżone w przepisach prawa górniczego dla jednostki bezpośrednio nadzorującej i kontrolującej przedsiębiorstwa górnicze w stosunku do wszystkich kopalń węgla kamiennego, piasku podsadzowego, przedsiębiorstw budujących nowe zakłady górnicze i wykonujących roboty w istniejących zakładach górniczych węgla; 12) wykonuje zadania w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa w dziedzinie węgla kamiennego.

¹² Por. art. 2 ustawy z 23 października 1987 r. o utworzeniu urzędu Ministra Przemysłu - Dz.U. nr 33, poz. 172.

- uprawnienia wchodzące w zakres działania Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa¹³,
- zadania wykonywane przez byłą Wspólnotę węgla kamiennego na podstawie przepisów ustawy z 23 października 1987 r. o utworzeniu Wspólnoty Węgla Kamiennego¹⁴, obecnie - z mocy przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 2 lipca 1990 r. w sprawie powierzenia wykonywania niektórych zadań oraz uprawnień Wspólnoty Węgla Kamiennego oraz Wspólnoty Energetyki i Węgla Brunatnego organom administracji państwowej¹⁵ - leżące w sferze kompetencji Ministra Przemysłu, Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz Ministra Rynku Wewnętrznego.

Zgodnie z § 7 ust. 2 Statutu Agencja wykonuje zadania w zakresie powierzonych jej przez Ministra Przemysłu. Przedmiot działania Agencji określony w tym paragrafie w wielu punktach pokrywa się z zadaniami wchodzącymi w skład uprawnień Ministra Przemysłu¹⁶.

Według § 7 ust. 2 pkt 12 Statutu Agencja wykonuje zadania w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa w dziedzinie węgla kamiennego. Generalnie wykonywanie tych zadań powierzono Ministrowi Przemysłu (art. 2 ust. 1 pkt 12 ustawy o utworzeniu urzędu Ministra Przemysłu). Węgiel kamienny jako jeden z ważniejszych krajowych nośników energii z pewnością ma znaczenie militarne. Nie jest jednak jasne, na czym konkretnie mają polegać zadania Agencji w tej dziedzinie.

¹³Por. art. 3 i 4 ustawy z 20 grudnia 1989 r. o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa - Dz.U. nr 73, poz. 433.

¹⁴Dz.U. nr 33, poz. 183.

¹⁵Dz.U. nr 46, poz. 270.

¹⁶Por. art. 2 ust. 1 pkt 3 lit. b tej ustawy i § 7 ust. 2 pkt 3 i 4 Statutu art. 2 ust. 1 pkt 5 lit. c tej ustawy i § 7 ust. 2 pkt 5 Statutu art. 2 ust. 1 pkt 12 tej ustawy i § 7 ust. 2 pkt 12 Statutu.

Poza przedstawioną wątpliwością ten fragment działalności Agencji może budzić pewne kontrowersje. Należy bowiem zaznaczyć, że ustawa o utworzeniu urzędu Ministra Przemysłu nie przewiduje możliwości delegowania wykonywania wymienionych tam uprawnień tego organu innym jednostkom. Wydaje się zatem, że brak do tego czasu dostatecznej podstawy prawnej dającej Ministrowi Przemysłu możliwość powierzenia Agencji wykonywania pewnych jego kompetencji.

Zgodnie z § 7 ust. 2 pkt 7 Statutu Agencja podejmuje działania na rzecz ochrony środowiska naturalnego, minimalizowania i usuwania zagrożeń ekologicznych powstających w wyniku działalności górniczej na środowisko.

Wedle § 7 ust. 2 pkt 4 Statutu Agencja opracowuje i przedstawia propozycje zapewniające racjonalne wydobywanie węgla kamiennego.

Jak wynika z przepisów ustawy o utworzeniu urzędu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa do zakresu działania tego ministra należą sprawy ochrony i kształtowania środowiska, a także racjonalnego wykorzystania jego zasobów (art. 3 ust. 1 pkt 7 i art. 4 pkt 6 tej ustawy).

Analizując postanowienia § 7 Statutu Agencji łatwo dostrzec daleko idące analogie do zadań, jakie wykonywała była Wspólnota Węgla Kamiennego. Liczne punkty stanowią niemal powielenie przepisów ustawy z 23 października 1987 r. o utworzeniu Wspólnoty Węgla Kamiennego¹⁷.

Wątpliwości powstają w odniesieniu do zapisu zawartego w § 7 ust. 1 pkt 1 i 6 Statutu Agencji. Dotyczy on sporządzania bilansów węgla kamiennego oraz organizowania badań geologicznych w celu rozpoznania złóż tego węgla. Zgodnie z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 2 lipca 1990 r.¹⁸ sporządzanie bilansów węgla kamienne-

¹⁷ Por. art. 4 pkt 9 tej ustawy i § 7 ust. 1 pkt 1 Statutu; art. 4 pkt 5 tej ustawy i § 7 ust. 1 pkt 6 Statutu; art. 4 pkt 13 tej ustawy i § 7 ust. 2 pkt 8 Statutu; art. 4 pkt 15 tej ustawy i § 7 ust. 2 pkt 10 Statutu.

¹⁸ Por. przyp. 15.

o przekazano Ministrowi Rynku Wewnętrznego, Ministrowi Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa powierzono natomiast promowanie i organizowanie badań geologicznych dla rozpoznania zasobów węgla (§ 2 pkt 2 i 3 tego rozporządzenia). Na podstawie § 4 ust. 2 i 3 ministrowie ci mogą powołać w celu wykonywania tych zadań jednostki organizacyjne. Wydaje się, iż brak podstaw, aby uznać Agencję za jednostkę odpowiadającą przepisowi § 4 ust. 2 i 3 owianego rozporządzenia Rady Ministrów. Jest to bowiem jednostka utworzona przez Ministra Przemysłu na podstawie § 4 ust. 1 tego rozporządzenia. Może ona zatem wykonywać tylko te zadania byłej Wspólnoty Węgla Kamiennego, które przekazano Ministrowi Przemysłu. Postanowienia § 7 ust. 1 pkt 1 i 6 Statutu Agencji nie mieszczą się w tym zakresie. Jako sprzeczne z przepisami prawa (rozporządzenie Rady Ministrów z 2 lipca 1990 r.) nie mogą rodzić zamierzonych skutków prawnych¹⁹.

Wśród zadań zaliczonych do pierwszej grupy przedstawionego podziału zadań Agencji należy wymienić także realizowanie funkcji zastrzeżonych dla jednostki nadrzędnej nad przedsiębiorstwem górnictwem. Paragraf 7 ust. 2 pkt 11 Statutu przyznaje Agencji status takiej jednostki. Obecnie obowiązujące przepisy prawa górniczego zawierają zaledwie kilka przepisów dotyczących tej struktury organizacyjnej²⁰. Ponadto niektóre akty wykonawcze wydane na podstawie delegacji zawartych w art. 103 pkt 1 i 2 pr. górn.²¹ oraz art. 104 ust. 1 pr. górn.²² przyznają tej jednostce pewne kompetencje. Wpro-

¹⁹ Chyba że zamiarem Ministra Przemysłu było powołanie do życia podmiotu gospodarczego świadczącego usługi w tym zakresie.

²⁰ Por. art. 111, 115 i 125 pr. górn.

²¹ Por. § 13 ust. 1 rozp. Prezesa Rady Ministrów z 1 sierpnia 1969 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz bezpieczeństwa pożarowego w podziemnych zakładach górniczych - Dz.U. nr 24, poz. 165 z późn. zm.

²² Por. zarządzenie nr 14 Ministra Górnictwa i Energetyki z 28

wadzone ostatnio zmiany przepisów prawa górniczego zmierzają do wyeliminowania ze struktury organizacyjnej przemysłu węglowego jednostki bezpośrednio nadzorującej i kontrolującej działalność przedsiębiorstw górnich²³. Wydaje się, że istotą takiej jednostki jest stworzenie pewnej więzi organizacyjnej między nią a przedsiębiorstwem. Jest to relikwyt gospodarki sterowanej centralnie i nie przystaje do rzeczywistości. Istnienie jednostki nadrzędnej w jej dotychczasowym ujęciu koliduje z zasadami reformy gospodarczej, zakładającymi funkcjonowanie samodzielnych podmiotów gospodarczych.

Zadania gospodarcze wymienione w punkcie drugim przyjętego podziału zadań statutowych Agencji obejmują:

- działania związane bezpośrednio z obrotem węglem kamiennym w kraju i za granicą (§ 7 ust. 1 pkt 3),
- świadczenia usług w zakresie konsultacji, doradztwa, ekspertyz itp. (§ 7 ust. 1 pkt 13),
- zarząd i dzierżawę nieruchomości oraz "wynajem" lokali (§ 7 ust. 1 pkt 14),
- organizowanie i prowadzenie zaopatrzenia materiałowo-technicznego (§ 7 ust. 1 pkt 7).

wykonywanie wyliczonych zadań statutowych mieści się w pełni w zakresie działania spółki akcyjnej, wynikającym z przepisów kodeksu handlowego²⁴. wątpliwości budzi jedynie brzmienie przepisu § 7

z dnia 15 czerwca 1984 r. wprowadzające w życie szczegółowe przepisy dotyczące prowadzenia ruchu i gospodarki złożem w podziemnych zakładach górnich wydobywających węgiel kamienny i brunatny z późn. zm. (nie publikowane). Zarządzenie to przyznaje jednostce nadrzędnej funkcje takie, jak np.: wydawanie zezwoleń na wykonywanie przeurodów lub remontu szybu bez zatrzymywania urządzeń wyciągowych (§ 40 ust. 2), wydawanie zezwoleń na niestosowanie odmetanowania gorotworu zaliczonego do IV kategorii zagrożenia po zasięgnięciu opinii komisji do spraw odmetanowania i zagrożeń metanowych (§ 1 ust. 2 pkt 1 Działu IX).

²³ Por. zarządzenie Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego z 31 grudnia 1990 r. zmierzające niektóre zarządzenia Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego - Mon. Pol. nr 4, poz. 22.

²⁴ Por. T. Działurzyński, Z. Fenicjone, M. Monz, z a t k o: Kodeks handlowy. Komentarz, T. 2 Bytom 1990, s. 6.

ust. 1 pkt 14 Statutu. Przepis ten nie określa bowiem, czyje nieruchomości mają być przedmiotem zarządu i dzierżawy, a także jakie lokale mają stanowić przedmiot "wynajmu". Z postanowień Statutu nie wynika ponadto, czy jest to działalność polegająca na pośrednictwie w zawieraniu stosownych umów, czy też Agencja bezpośrednio jest podmiotem stosunków obligacyjnych powstających w wyniku zawarcia umowy dzierżawy lub najmu.

Wydaje się nadto, że określenie przedmiotu działania Agencji zawarte w § 7 ust. 1 pkt 13 Statutu jest nieprecyzyjne. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu Agencja prowadzi działalność usługową m.in. w zakresie konsultacji, doradztwa, ekspertyz w obszarze objętym zakresem działania. Statut nie precyzuje jasno, co mieści się w owym "zakresie działania". Trudno zatem wyodrębnić dziedziny, w których Agencja świadczy wymienione usługi.

Trzecia grupa zadań statutowych Agencji obejmuje zadania, które można by nazwać ekonometryczno-statystycznymi. Należy do nich:

- sporządzanie analiz zdolności produkcyjnych podmiotów działających w przemyśle węgla kamiennego (§ 7 ust. 1 pkt 7),
- opracowywanie prognoz zapotrzebowania na węgiel (§ 7 ust. 2 pkt 1);
- opracowywanie i przedstawianie propozycji dotyczących kształtowania ekonomicznych warunków funkcjonowania górnictwa węglowego oraz racjonalnego wydobycia węgla kamiennego (§ 7 ust. 2 pkt 4).

W odniesieniu do tych zadań rodzi się pytanie - dla kogo Agencja podejmuje wymienione działania. Nie wiadomo bowiem, czy jest to swego rodzaju oferta skierowana do przedsiębiorstw górniczych, czy też są to pewne czynności wykonywane na potrzeby Ministra Przemysłu. Odpowiedź na te pytania ma istotne znaczenie praktyczne. Jeżeli mają to być zadania podejmowane przez Agencję na rzecz Ministra Przemysłu, to wydaje się, że spółka akcyjna nie jest odpowiednią formą dla tego rodzaju działalności. Brak bowiem podstaw upoważniających Agencję do swobodnego "lustrowania" dokumentacji innych, równorzęd-

nych podmiotów gospodarczych. Jest to wprowadzić niezbędne na przykład do przeprowadzenia analizy zdolności produkcyjnych tych podmiotów, jednak pozostaje w sprzeczności z podstawowymi zasadami obrotu cywilnoprawnego²⁵.

De lege lata należałoby zatem odpowiedzieć się za pierwsze koncepcją. Wydaje się bowiem, że zgodnie z lansowanym obecnie modelem gospodarki przedsiębiorstwa (górnictwo) mogą swobodnie wybierać sobie partnerów do współpracy. Stosownie do swoich potrzeb mogą więc skorzystać z propozycji Agencji zawartych w jej Statucie.

Czwarta grupa zadań obejmuje zadania o charakterze organizacyjno-koordynacyjnym. Wśród nich należy wymienić:

- prowadzenie nadzoru inwestorskiego nad realizacją inwestycji w przemyśle węgla kamiennego (§ 7 ust. 1 pkt 5),
- opracowywanie i wdrażanie różnorodnych propozycji mających na celu zwiększenie efektywności przemysłu węgla kamiennego i poprawę gospodarki przedsiębiorstw górnictwa (§ 7 ust. 1 pkt 8),
- opracowywanie i przedstawianie propozycji w zakresie restrukturyzacji przemysłu węgla kamiennego (§ 7 ust. 1 pkt 9),
- podejmowanie działań w celu pozyskania środków finansowych na rozwój przemysłu węglowego (§ 7 ust. 1 pkt 10),
- koordynację działań w zakresie eksploatacji węgla kamiennego w rejonach granicy Rzeczypospolitej Polskiej oraz podejmowanie działań w celu koordynacji eksploatacji złóż węgla kamiennego w rejonach granic obzarów górnictwa sąsiadujących kopalni i pod aglomeracjami miejskimi ze względu na ochronę obiektów górniczych oraz ochronę przed tarpaniami (§ 7 ust. 1 pkt 11),
- programowanie i organizowanie przedsięwzięć inwestycyjnych w przemyśle węglowym (§ 7 ust. 2 pkt 2),

---

²⁵ Chyba że odbywa się to za zgodą danego podmiotu gospodarczego.

- propagowanie postępu naukowo-technicznego w dziedzinie eksploatacji węgla (§ 7 ust. 2 pkt 5),
- sprawowanie nadzoru nad organizacją i prowadzeniem ratownictwa górniczego (§ 7 ust. 2 pkt. 6),
- prowadzenie rozliczeń finansowych z budżetem państwa z tytułu dotacji budżetowych dla przemysłu węglowego (§ 7 ust. 2 pkt 8),
- podejmowanie działań na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa w przemyśle węglowym (§ 7 ust. 2 pkt 9),
- organizowanie szkolnictwa zawodowego na potrzeby przemysłu węglowego (§ 7 ust. 2 pkt 10).

Sposób określenia przedstawionych zadań Agencji zdaje się stanowić próbę globalnego rozwiązania zroznicowanych problemów związanych z funkcjonowaniem przemysłu węglowego. Niewątpliwie założeniem autorów Statutu było objęcie zakresem działania Agencji wszystkich przedsiębiorstw górniczych. Występują tam bowiem bardzo ogólne sformułowania, takie jak: "restrukturyzacja przemysłu węglowego", "przedsięwzięcia inwestycyjne w przemyśle węglowym", "dotacje budżetowe dla przemysłu węglowego" itp. Wydaje się jednak, że obowiązująca obecnie reglamentacja prawna działalności gospodarczej wyklucza możliwość podejmowania działań o tak szerokim zakresie podmiotowym (przede wszystkim ze względu na zroznicowanie sektorowe podmiotów funkcjonujących w przemyśle węgla kamiennego).

Powazne wątpliwości budzi brzmienie § 7 ust. 1 pkt 11 Statutu. Instytucja koordynacji eksploatacji węgla kamiennego, o której mowa w tym przepisie, nie jest znana prawu górnictwu. Wydaje się, że w niewielkim stopniu jest ona zbliżona do konstrukcji prawnej filara ochronnego. Stosownie bowiem do postanowień § 1 ust. 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 18 kwietnia 1963 r.²⁶ filarami ochron-

²⁶ w sprawie górniczych filarów ochronnych. - Dz.U. nr 18, poz. 98.

nymi zabezpiecza się przed szkodliwymi wpływami robót górniczych istniejące lub projektowane trwałe obiekty budowlane oraz urządzenia na powierzchni i pod ziemią, wymagające ich zachowania ze względów gospodarczych, naukowych i kulturalnych oraz ze względu na użyteczność publiczną lub obronność państwa, a także tereny podlegające ochronie na mocy przepisów szczególnych. Filarem takim jest część obszaru górniczego, w której prowadzenie robót górniczych może być dozwolone pod pewnymi warunkami lub nawet całkowicie zakazane ze względu na zabezpieczenie chronionego obiektu²⁷.

Wydaje się, że istotą filara ochronnego jest zabezpieczenie określonych obiektów nie należących do przedsiębiorstwa górniczego w drodze ograniczenia lub nawet wyłączenia możliwości wykonywania przez to przedsiębiorstwo jego uprawnień.

Natomiast koordynacja eksploatacji złóż węgla kamiennego, o której mowa w § 7 ust. 1 pkt 11 Statutu, ma na celu ochronę obiektów górniczych²⁸ oraz ochronę przed tąpniętami²⁹. Dalsze postanowienia Statutu nie precyzują, na czym miałyby polegać owe koordynacja eksploatacji.

Można zatem chyba stwierdzić, że obie te instytucje mają realizować podobne cele. Ich zadaniem jest zabezpieczenie pewnych obiektów przed negatywnymi wpływami działalności przedsiębiorstw górniczych. Różnica tkwi w sposobie określenia chronionych obiektów. Są to bowiem obiekty górnicze, a także obiekty budowlane, które należy chronić ze względu na ich wartość gospodarczą, kulturalną, naukową itp.

²⁷ Por. A. A g o p s z e w i c z: Zarys systemu prawnego górnictwa. Katowice 1986, s. 123.

²⁸ Wydaje się, że określenie "obiekt górniczy" oznacza obiekt należący do przedsiębiorstwa górniczego.

²⁹ Z postanowień Statutu Agencji nie wynika jasno, jakich obiektów dotyczy ochrona przed tąpniętami.

Omawiając zadania statutowe Agencji należy wspomnieć na koniec o ustawie z 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym³⁰. Niektóre postanowienia Statutu Agencji zdają się bowiem wyczerpywać przesłanki zawarte w przepisach tej ustawy. Jeżeli przyjęć, że zadania określone w § 7 ust. 1 pkt 3 i 4 Statutu miałyby być wykonywane tylko przez Agencję, to fakt ten niewątpliwie zapewniłby jej pozycję dominującą na rynku w rozumieniu art. 2 pkt 7 tej ustawy³¹, wpołudział w negocjowaniu minimalnych cen rynkowych węgla kamiennego (§ 7 ust. 1 pkt 12 Statutu), ustalanie optymalnych wielkości granicznych kosztów wydobycia węgla (§ 7 ust. 1 pkt 8 Statutu), analizowanie kształtowania się podaży i popytu w dziedzinie węgla kamiennego na rynku krajowym i zagranicznym (§ 7 ust. 1 pkt 2 Statutu) można by uznać za praktykę monopolistyczną określoną w art. 4 ust. 2 pkt 1 oraz w art. 5 pkt 1 ustawy z 24 lutego 1990 r.³² Być może w stosunku do Agencji należałoby stosować art. 6 tej ustawy, zgodnie z którym zakazuje się stosowania praktyk monopolistycznych, chyba że są one niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej i nie powodują istotnego ograniczenia konkurencji. Blizsze rozważenie tej kwestii przekraczałoby jednak ramy niniejszego opracowania.

³⁰Dz.U. nr 14, poz. 88, z późn. zm.

³¹Por. art. 2 pkt 7 tej ustawy: niekiedy w ustawie mowa jest o pozycji dominującej, rozumie się przez to pozycję podmiotu gospodarczego polegającą na tym, że podmiot ten nie spotyka się z istotną konkurencją na rynku krajowym lub lokalnym, domniemywa się, że podmiot gospodarczy ma pozycję dominującą, jeżeli jego udział na rynku przekracza 40%.

³²Por. art. 4 ust. 2 pkt 1 tej ustawy: praktykami monopolistycznymi są również porozumienia polegające na ustalaniu bezpośrednio lub pośrednio cen oraz zasad ich kształtowania między konkurentami w stosunkach z osobami trzecimi, według art. 5 pkt 1 tej ustawy za praktyki monopolistyczne uznaje się także nadużywanie pozycji dominującej na rynku, m.in. przedmiotowe kształtowanie się warunków niezbędnych do powstania lub rozwoju konkurencji.

3.

Zadania i cele Izby zostały określone w § 5 i 6 jej Statutu³³. w dużej mierze pokrywają się one z postanowieniami Statutu Agencji. Podobnieŝta można dostrzec zwłaszcza w zakresie zadań dotyczących organizowania doradztwa ekonomiczno-prawnego i organizacyjnego³⁴. Ponadto w statutach obu tych podmiotów pojawiają się zadania z za-

³³Por. Statut Górnośląskiej Izby Przemysłowej (nie publikowany). Zgodnie z § 5 tego Statutu celem działania Izby jest: 1) reprezentowanie interesów członków Izby wobec organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego oraz innych organizacji gospodarczych; 2) organizowanie pomocy członkom Izby w rozwiązywaniu problemów ekonomicznych, organizacyjnych, technicznych, prawnych i społecznych; 3) współdziałanie i koordynacja przedsięwzięć mających na celu ochronę środowiska; 4) inicjowanie zmian i wyrażanie opinii o przepisach dotyczących funkcjonowania przemysłu węglowego oraz współdziałanie w przygotowywaniu projektów aktów prawnych w tym zakresie; 5) upowszechnianie wiedzy teoretycznej i osiągnięć praktycznych; 6) działanie w zakresie organizowania wspólnych badań naukowych, prac konstrukcyjnych i wdrożeniowych; 7) współdziałanie w zakresie stworzenia wspólnego systemu doskonalenia kadr, kształcenia zawodowego oraz nauki zawodu w zakładach pracy; 8) inicjowanie i koordynacja działań na rzecz restrukturyzacji i przekształceń własnościowych; 9) podejmowanie działań na rzecz humanizacji pracy.

Zgodnie z § 6 cele statutowe Izba realizuje poprzez: 1) prowadzenie studiów i badań nad działalnością zrzeszonych w Izbie podmiotów w celu poprawy ich efektywności i unowocześnienia; 2) stworzenie bazy informatycznej umożliwiającej szybki przepływ informacji między podmiotami zrzeszonymi w Izbie; 3) udział przedstawicieli Izby w procesach przygotowywania aktów prawnych oraz przepisów regulujących działalność przedsiębiorstw zrzeszonych w Izbie; 4) opiniowanie projektów, aktów prawnych dotyczących zrzeszonych w Izbie podmiotów oraz ocenę ich wdrażenia i funkcjonowania; 5) opiniowanie zamierzeń władz państwowych i administracji gospodarczej dotyczących zrzeszonych w Izbie podmiotów; 6) udział przedstawicieli Izby w pracach zespołów opiniujących jednostek zaplecza naukowo-badawczego; 7) inicjowanie i organizowanie kontaktów między specjalistami różnych branż w kraju i za granicą w celu wymiany doświadczeń i wdrażania nowoczesnych rozwiązań techniczno-ekonomicznych; 8) stworzenie banku informacji naukowo-technicznej oraz organizowanie przepływu wdrożeń i licencji; 9) świadczenie na rzecz członków Izby pomocy organizacyjnoprawnej oraz doradczo-konsultacyjnej; 10) gromadzenie funduszy na realizację zadań statutowych; 11) prowadzenie działalności gospodarczej mającej na celu wygospodarowanie środków wspomagających realizację celów statutowych; 12) współpraca ze związkami zawodowymi i innymi organizacjami.

³⁴Por. § 7 ust. 1 pkt 8 i 9 Statutu Agencji oraz § 5 pkt 2 i § 6 pkt 9 Statutu Izby.

kresu ochrony środowiska, rozwoju szkolnictwa zawodowego oraz wdrażania nowoczesnych metod funkcjonowania przemysłu węglowego³⁵.

Agencja jest podmiotem powołanym do życia przez Ministra Przemysłu. Wydaje się, że ma ona stanowić sui generis środek realizowania określonej polityki gospodarczej państwa w stosunku do przedsiębiorstw działających w przemyśle węgla kamiennego. Znalazło to wyraz w niektórych postanowieniach Statutu Agencji³⁶.

Izba natomiast jest ciałem samorządu gospodarczego. Jej naczelnym zadaniem jest reprezentowanie swoich członków wobec pozostałych podmiotów gospodarczych, organów samorządowych i państwowych³⁷. Ponadto z postanowień Statutu Izby wynika jasno, że jest ona osobą prawną występującą w obronie interesów gospodarczych oraz prawnych wszystkich jednostek, które są w niej zrzeszone. Środkiem realizacji tego zadania jest m.in. podejmowanie inicjatyw prawodawczych, udział w opracowywaniu projektów nowych, doskonalących regulacji prawnych dotyczących działalności przedsiębiorstw wydobywających węgiel kamienny³⁸.

Niektóre sformułowania zawarte w Statucie Izby budzą jednak pewne wątpliwości. Dotyczy to na przykład zapisu znajdującego się w § 5 pkt 5 i 9 Statutu Izby. Zastosowane tam określenia "wiedza teoretyczna" czy "osiągnięcia praktyczne" brzmią nieco enigmatycznie. Są to pojęcia zbyt ogólne, co w praktyce ich stosowania może rodzić

³⁵Por. § 7 ust. 2 pkt 7 Statutu Agencji i § 5 pkt 3 Statutu Izby, § 7 ust. 2 pkt 10 Statutu Agencji i § 5 pkt 7 Statutu Izby, § 7 ust. 1 pkt 9, § 7 ust. 2 pkt 5 Statutu Agencji i § 5 pkt 4, 5 i 8 Statutu Izby.

³⁶Por. np. § 7 ust. 1 pkt 8 i 9 Statutu Agencji, § 7 ust. 2 pkt 4 i 5 Statutu Agencji.

³⁷Por. § 5 pkt 1 i § 6 pkt 5 Statutu Izby oraz art. 2 ustawy o izbach gospodarczych.

³⁸Por. § 5 pkt 4 Statutu Izby.

wiele komplikacji. Trudno bowiem odpowiedzieć na pytanie, jaką wiedzę i osiągnięcia mieli na uwadze założyciele Izby i twórcy jej Statutu. Podobne uwagi narzucają się w odniesieniu do § 6 pkt 8 Statutu Izby ("bank informacji naukowo-technicznej", "przepływ wdrożeń i licencji"). Wydaje się, że należałoby aprecyzować zakres wspomnianych określeń.

Występujące w § 5 pkt 9 Statutu Izby pojęcie "humanizacja pracy" zdaje się być również nieostre. Z dalszych postanowień tego statutu nie wynika, na czym w praktyce miałyby polegać wspomniane działania. Być może czas pokaże przebieg wdrażania w życie procesu humanizacji pracy w przemyśle węgla kamiennego.

4.

Na podstawie poczynionych uwag łatwo zauważyć daleko idące podobieństwa zadań stanowiących przedmiot działania Agencji i Izby. zasadnicza różnica między tymi podmiotami tkwi w zakresie ich formy organizacyjnoprawnej.

Agencja jest podmiotem prawa handlowego. Występuje ona w obrocie cywilnoprawnym jako jedna z wielu jednostek mających osobowość prawną i podporządkowanych zasadom regulującym ten obrót (w tym zasadzie równorzędności stron). Dlatego też wydaje się, że niektóre zadania statutowe Agencji nie mieszczą się w sferze działań, jakie może realizować spółka akcyjna. Uzdrawianie gospodarki przedsiębiorstw przemysłu węglowego, likwidacja jednostek nierentownych, opracowywanie propozycji dotyczących restrukturyzacji tej gałęzi gospodarki (§ 7 ust. 1 pkt 8 i 9 Statutu Agencji) - to kwestie, o których powinny decydować organy państwowej administracji gospodarczej. Wykonywanie tych zadań wymaga ingerencji w sferę działalności samodzielnych podmiotów gospodarczych. Mogą tego dokonywać jedynie organy mające stosowne kompetencje o charakterze władczym. Spółka ak-

cyjna nie jest odpowiednią formą organizacyjnoprawną do podejmowania działań tego typu. Nie może ona również spełniać funkcji jednostki nadrzędnej w stosunku do wszystkich przedsiębiorstw górniczych. Wydaje się, że dalsze istnienie tej struktury organizacyjnej pozostaje w ewidentnej sprzeczności z lansowaną obecnie polityką gospodarczą państwa. Nieliczne przepisy przyznające jednostce nadrzędnej pewne uprawnienia wciąż obowiązują li tylko dzięki nieuwadze ustawodawcy.

Zgodnie z § 10 Statutu³⁹ obrót akcjami Agencji nie podlega żadnym ograniczeniom (za wyjątkiem akcji imiennych, których zbycie wymaga pisemnej zgody Rady Nadzorczej Spółki - § 12 ust. 1 Statutu Agencji). Może się zatem zdarzyć, że akcje Agencji zostaną wykupione przez bliżej nie określone podmioty biorące udział w obrocie prawnym. Tym samym Minister Przemysłu utraci kontrolę i wpływ na działalność Agencji. Przejęcie pakietu kontrolnego akcji Agencji przez jakąkolwiek jednostkę nie będącą Ministrem Przemysłu uniemożliwi w praktyce legalne⁴⁰ wykonywanie wielu zadań Agencji - np. z zakresu obronności państwa (§ 7 ust. 2 pkt 12 Statutu Agencji).

W przeciwieństwie do Agencji Izba jest organizacją samorządu gospodarczego. Funkcjonuje ona na zasadzie dobrowolnego zrzeszania samodzielnych podmiotów gospodarczych działających w przemyśle węgla kamiennego. Wydaje się, że w pełni odpowiada ona rzeczywistym potrzebom przedsiębiorstw górniczych, czego ewidentnym dowodem jest sam fakt powołania do życia tego typu organizacji. Jej statutowe zadanie zostały określone według przepisów ustawy o izbach gospodarczych. Trafność doboru formy organizacyjnoprawnej do realizacji założonych celów statutowych nie budzi zatem żadnych wątpliwości. Nie

³⁹ Por. § 10 Statutu Agencji, stosownie do którego akcje Agencji są imienne, zwykłe, z d y w a l n e i mogą być umiarzone.

⁴⁰ Tj. zgodne z obowiązującym stanem prawnym.

można tego niestety powiedzieć o Agencji. Wydaje się, iż należałoby zastanowić się nad wprowadzeniem do Statutu pewnych zmian, w celu zharmonizowania przedmiotu działania i zastosowanej formy organizacyjnoprawnej.

Aneks

Ustawą z 28 czerwca 1991 r. o utworzeniu urzędu Ministra Przemysłu i Handlu⁴¹ zniesiono urząd Ministra Przemysłu oraz urząd Ministra Handlu Wewnętrznego. Z mocy art. 7 ust. 2 tej ustawy kompetencje należące dotychczas do tych ministrów przeszły do zakresu działania Ministra Przemysłu i Handlu. Wydaje się zatem, że podniesione wcześniej uwagi dotyczące podstawy prawnej, mocą której Minister Przemysłu powierzył Agencji wykonywanie pewnych zadań z zakresu działania Ministra Handlu Wewnętrznego, straciły na aktualności.

Trudno jednak rozstrzygnąć tę kwestię ostatecznie, brak bowiem szczegółowego określenia zadań nowo utworzonego urzędu Ministra Przemysłu i Handlu. Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z 28 czerwca 1991 r. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia może określić szczegółowy zakres działania tego organu. Wspomniane rozporządzenie nie zostało jeszcze wydane.

---

⁴¹Dz.U. nr 66, poz. 286.

Иоанна Слота

АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО КАК ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВАЯ
ФОРМА ДЕЙСТВИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АГЕНЦИИ КАМЕННОГО УГЛЯ

Р е з ю м е

Государственная агенция каменного угля, акционерное общество, образована 12 июля 1990 г. Функционирует в организационной структуре каменноугольной промышленности, реализуя задания районного правового характера, в частности, задания, которые выполняются органами государственного хозяйственного управления.

В статье сделана попытка ответить на вопрос, является ли акционерное общество соответствующей организационно-правовой формой для ведения деятельности такого типа.

Joanna Słota

JOINT STOCK COMPANY AS A FORM OF LEGAL ORGANIZATION OF
THE STATE AGENCY OF COAL MINING

S u m m a r y

The State Agency of Coal Mining was set up on June 12th, 1990. It acts as a part of the structure of Polish coal mining industry. Tasks fulfilled by the Agency are conspicuous by their legal differential. Some of them may be completed only by the state organs of economic administration.

This paper tries to consider whether joint stock company is the adequate form of legal organization to perform properly such tasks.